

dr. Ingrid Slavec Gradišnik

Objavljena recenzija / 1.19

Marija Stanonik

TEORETIČNI ORIS

SLOVSTVENE FOLKLORE

Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU,
2001. 448 str. Povz. v slov. in angl.

Zdaj že ne več tako svež, a ne spregledan in za predstavitev le odložen izid knjige o teoriji slovstvene folklorne (sf) je poseben praznik. Poseben iz več razlogov. Je dokončno slovo časom, ko je sam termin *teorija* folkloristom šel prej težje kakor lažje z jezika, deloma pa v premislek dandanašnjim, ko le še redki verjamejo, da zmore kaka teorija povzeti mnogovrstnost življenjskega sveta in fenomenov, ki ga napolnjujejo. Naravnost – s pogumnim naslovom – tako zapolnjuje vrzel tistih časov, ki so bili pod bremenom drugih neodločljivih nalog nenaklonjeni teoretskim in metodološkim premislekom. S tem pa postavlja trdne temelje folkloristični vedi in osmišlja prakso raziskovalcev in, navsezadnje, lahko bistri tudi dojemanje (slovstvene) folklorne v nestrokovni javnosti. Nazadnje zato, ker so to nalogo vsaj deloma opravila že nekatera druga avtoričina dela, spisana v nekoliko lahkotnejšem slogu, prirejenem širšemu krogu bralcev, predvsem šolarjem, dijakom in amaterskim zbiralcem (npr. učbeniško naravnana *Čas-opsis* za osnovnošolce in *Slovstvena folklorja v domačem okolju* za dijake). Knjiga torej meri najprej na znanstveno publiko.

Kdor je vsaj približno sledil razvoju tukajšnje folkloristike in avtorici pričujočega dela, ve, da knjiga ni izbruhnila kakor vulkan. V njej je zbrano prizadevanje dobrih dveh desetletij, vpleteno v tudi ostre, a plodovite razprave med nazori, ki so plapolali nad ali pod zastava etnologije in folkloristike. Je, z avtoričinimi uvodnimi besedami, »sad trenja, dolgoletnega kresanja,« plod tehtanja nazorov, razvitih v literarni vedi, etnologiji, terenski folkloristiki in folkloristiki, ki je že razvijala ali pa celo imela razvite teoretske temelje.

Premisleki so pripeljali do točke, s katere Stanonikova suvereno razpravlja o slovstveni folkloristiki kot samostojni disciplini, ki se, šele ko se »zave in zaveda same sebe in lastne različnosti nasproti drugim disciplinam, ... lahko z njimi suvereno povezuje, šele tedaj je zrela za interdisciplinarnost.« Za tisto samostojnost in interdisciplinarnost, ki so se ju zavedali že avtoričini predhodniki, ko so tu in tam kaj zapisali o položaju folkloristike oz. folklorističnih disciplin (npr. V. Vodušek, M. Matičetov).

Za »teoretično« avtorica definira sistematiko, izčiščevanja terminologije, ureditev snovi, opredelitev predmeta in metode raziskovanja. Tu se skrivajo odgovori na klasični disciplinarni vprašanja – kaj se raziskuje in kako, v knjigi pa po uvodu (Blišč in beda slovstvene folklorne) trije večji problemski razdelki: I. Predmet in terminologija, II. Fenomenologija – Folklorni dogodek in III. Metodologija. V njih so sistematično razporejene številne razprave, ki jih je Stanonikova že objavila v znanstvenih in strokovnih publikacijah, a tu, nekatere nekoliko bolj, druge manj ali skoraj nič prirejene,

Teoretični oris

slovstvene folklorne

MARIJA STANONIK

dobijo pomen, ki ga bralcu ponuja širši teoretski kontekst oz. sistematična vpetost v celovito zaobseženo disciplinarno problematiko. Nove oz. prve objave so štiri. Posebna odlika obravnave teoretičnih vidikov je njihova zgodovinska razsežnost, ki lepo ponazarja, kako teoretsko poučna in zanje konstitutivna je disciplinarna zgodovina.

Uvod – Blišč in beda slovstvene folklorne – bralcu razgrne poglobljena dejstva, ki zadevajo fenomen sf in ne folklorne kot družinskega pojma nasploh, njen interdisciplinarni znanstveni status, ki govori v prid njeni samostojnosti, saj obravnava sinkretičnega fenomena sf ne prekrije instrumentarij posamičnih ved (literarne vede, jezikoslovja, etnologije), odnos laične javnosti in akademskega sveta do sf, odločilni etnološki izziv, ki je shematiziral razmerje med etnologijo in folkloristiko in zahteval analitične premisleke o empiriji in teoriji. Ob pomanjkanju slednje pač niso bili neupravičeni in nerazumljivi prilastki o pomožnosti, zbirateljstvu, reševanju tega, kar se še rešiti da. Marsikaj se da razumeti iz podrobnejšega razvoja tukajšnje folkloristike (in tudi etnologije), pri čemer ni zanemarljiv položaj etnologije in folkloristike kot univerznega študija nasploh in slovstvene folkloristike posebej, ki se profilirano utrjujeta šele v zadnjem desetletju.

Prvi večji razdelek je namenjen konceptualnim in terminološkim vprašanjem; izhodišče za razpravo so vsem domače konotacije folklorne – od pretiranega idealiziranja do odpora do nje. Skoz pogled publicistike, prevajalstva in strokovnih pogledov je zanimivo predvsem naslednje: da publicistika znižuje vrednost folklornih fenomenov v domačem in povečuje njihovo vrednost v tujem kulturnem kontekstu, da ima domača folklorja relativno nizko

vrednost tudi v »elitni slovenski zavesti«, da se mešata oz. ne ločujeta pojma folklor in folklorizem in da ima folklor višjo ceno, ko gre za kulturne forme preteklosti v primerjavi s sodobnimi. Stanonikova vidi podlago za prijaznejši odnos do folklorne predvsem v glasnem opozarjanju strokovnjakov na razločke med folkloro in folklorizmom in v naporih, da bi utrdili prepričanje, »da je folklor samostojna entiteta s polnim življenjskim procesom: rastjo, vrhom in upadanjem« (str. 41). K tej razgrnitvi problematike morda ne bi bilo odveč že uvodoma opozoriti še na en vidik, ki velja za folkloro nasploh: da je proces in produkt človeške estetskooblikovalne ustvarjalnosti (ali potrebe) kot antropološke stalnice, ki ne dosega kanoniziranih meril t. i. elitne umetnosti.

Sledi poglavje, osredinjeno na sf s terminološkega stališča, torej o sf in njenih terminoloških vzporednicah – narodno blago, ljudsko slovstvo, tradicionalno slovstvo, ustno slovstvo, kakor so jih doslej uporabljali predvsem filologi, etnologi in folkloristi. V njem je izhodišče za obravnavo sf kot terminološkega vprašanja: za nedvoumno znanstveno sporazumevanje mora ob odločitvi stati teorija, ki postavlja merila za »razločevanje, ... pojmovno ostrino in sintaktično jasnost«: »znanstveni termin ni le besedno-strokovna oziroma verbalna pojavnost, ampak najširše in imanentno znanostno znakovni sestav ali struktura« (61), ki nastaja postopoma, skoz proces prek ravni terminologizacije od naravnega jezika prek strokovnega do znanstvenega izrazja oz. konceptov. Po vseh novejših pogledih na znanstvene koncepte je jasno, da označujejo spoznavni in ne realni predmet, kar je nasploh prvi pogoj za (ne)razumevanje, kaj je terminološka zmeda. To dejstvo lepo ponazarja geneza prevzema in privzema termina »folklor« v slovenski jezik, ki se je v strokovni rabi utrdil v treh večjih pomenskih sklopih: folklor je bodisi duhovna kultura, so umetnostne panoge (glasbena, plesna, likovna folklor) ali pa izključno slovstvena folklor oz. ustvarjalnost, katere produkt so estetsko motivirane ubeseditve. Zavestno odločitev za prednost terminov sf in folklor pred prej naštetimi avtorica utemeljuje v poglavju Slovstvena folklor kot terminološko vprašanje. Odločitev je izpeljana z več argumenti, ki so v prid mednarodnosti, enoumnosti izražanja, zmožnosti tvorjenja besedne družine (torej folklor in izpeljanke po miselnem vzorcu: folkloristika, folklorist, -ka, folklorizem, folklorni, folklornost, folklorem, folklorizirati, folklorizacija, folkloriziran), pri čemer so »vsi pojmi nekega področja ... povezani v soodvisni pojmovni sistem, v katerem ima vsak pojem natančno določeno mesto. Zgrajen je po določenih izbranih lastnostih pojavov, ki se združujejo v tipe lastnosti.« (112)

Drugi in najobsežnejši razdelek (II. Fenomenologija, 115–332) predstavi in razčlenjuje osrednji koncept sf, tj. folklorni dogodek, s stališča teksta, tekture in konteksta. Razumljivo je s stališča s teksta na prvem mestu obravnava jezika v sf, kar pomenu, da je nujno upoštevati jezikoslovna dognanja o (z)vrstnosti jezika na sinhroni in diahroni ravni. Jezik je medij oz. kar polno izrazilo tega, kar je folklorni žanr, in se z ustrezno teksturno opravilo v kontekstu razvije v folklorni dogodek, ki je središčna analitična kategorija slovstvene folkloristike. Sf je umetnost narečij, pri čemer je besedilo, za razloček od literarnih, umetnostnih besedil, definirano s petimi dejstvi: je avtorski tekst, živi v različicah (variantah), ki ga definirajo kot folklorno delo, je dosegljiv znanstveni analizi šele prek raziskovalčevih zapisov, na podlagi katerih slovstveni folklorist rekonstruira folklorno delo. Pri tem daje Stanonikova prednost strukturalni rekonstrukciji. Ta navsezadnje omogoča, da teorija sf zaobjame poetiko stvaritve, poetiko izvajanja in poetiko izbire.

Naslednji pomemben vidik, ki postavlja sf na mejo jezikoslovnih in folklorističnih analiz je dejstvo, da je sf t. i. preprosta oblika s

posebno strukturo in proces (performanca poznanih vzorcev oz. »kreativni vidik jezikovne uporabe«). Po tem se tudi bistveno loči od literature, če njuno razmerje obravnavamo s strukturalističnega, komunikacijskega in estetskega izhodišča, a tudi od lahke/trivialne literature, za katero so povedni sociološki, komunikacijski, strukturalni in interdisciplinarni vidik. Ti so v enaki meri plodoviti, tudi ko premišljamo o razmerju med ljudsko in množično kulturo.

V nadaljevanju se avtorica posveti izključno fenomenu sf, njene variabilnosti in variantnosti, ki jo določajo zunajtekstni in znotrajtekstni dejavniki. Glavni akter prvih je izvajalec oz. so izvajalci folklornega dogodka. Kot (po)ustvarjalce v naravnem, kontaktnem tipu komunikacije jih oblikuje njihova osebnost, pripadnost etnični, socialni, generacijski skupini, moč spomina, sposobnost improviziranja, seveda tudi neposredni kontekst folklornega dogodka. Med znotrajtekstnimi prvinami so obravnavani pripadnost besedila določenemu žanru, dolžina in sinkretičnost besedila, umetniška dodelanost in t. i. tekstualni stabilizatorji. Spoznanja o variantnosti so predstavljena glede na jezikovni in literarni sistem in interpretacije variantnosti, ki je oprta na »pravila hermenevtičnega kroga«. Ta nas iz svojih temeljev opozarja, da je že uporaba gradiva interpretativni akt. Folkloristična tekstologija je razvila množico postopkov za razvrščanje in razlago variant, ki ne tvorijo enovite skupine (npr. invariante, temeljne variante, variante vzorca, geografske variante), a tudi težka jim pridemo do dna, saj »se čas zapisa besedila nikoli ne ujema s časom njegovega nastanka« (171). Podrobno so razložene tudi druge temeljne oznake besedil – ob varianti še verzija, redakcija, rekonstrukcija, original, arhetip, prototekst, pratekst.

Pomemben in dobro uzaveščen element poznanja sf je klasična literarna delitev na pesem in prozo, a zanimivo, da skozi analizo njunega razmerja v sf avtorica pride do sklepov, ki – podobno kakor v primerjavah z drugih in različnih izhodišč – dokazujejo posebnost sf glede na literaturo: »V tej zvezi zveni paradoksalno, da je v nasprotju z literaturo v slovstveni folklori proza v fazi podajanja na ravni tekture veliko bolj osebna kot pesem. Pri prozi vsak pripovedovalec vsakič na novo oblikuje besedilo na bolj ali manj standardni motivni podlagi, medtem ko na pesem deluje konservirajoče tudi verz, zato je manj možnosti za osebno variranje. Zato ni naključje, da so se usedline najstarejšega duhovnega substrata človeštva praviloma bolj avtentično ohranile v verzih in ritmičnih strukturah kakor v nevezani besedi.« (186) To strukturalno dejstvo vpliva tudi na različno metodiko raziskovanja (lažje je zapisovati pesmi, tako raziskave proze zaostajajo; sama variantnost je pri prozi večja).

Novejše folkloristične smeri, izvirno zlasti ruske, za izhodišče klasifikacije gradiva jemljejo folklorni žanr, opredeljen z razvrščevalnimi merili, ki imajo praktični cilj (razvrstitev pojavov po sorodnosti, potrebna za katalogizacijo v zbirkah), neogiben za drugi, tj. znanstveni cilj (diferenciacija, hierarhizacija, teoretična razlaga pojavov). Žanrska klasifikacija je vodoravna, opravljena je z jezikoslovnega, literarnovednega in slovstvenofolklorističnega pogleda. Slednja žanre definira kot psihamentalne temeljne oblike, kot idealne tipe (s stališča zemljepisno-zgodovinske metode), kot forme za kulturno komunikacijo in kot hermenevtično dejstvo (s stališča ameriške folkloristike). Ob strukturalnih, funkcijskih, vsebinskih, komunikacijskih idr. razsežnosti žanrov ni mogoče postaviti ene same, univerzalne tipologije (klasifikacije) žanrov, ki bi zaobsegla njihovo mnogoplastno naravo. Spekulativna tipologija daje okvir obravnavi žanrov kot genetični, zgodovinski, psihomentalni, diskurzivni, kulturološki in univerzalni kategoriji ali konceptu. Na drugi strani pa iz empirično-morfološkega nauka izhaja mož-

nost pogleda na žanr kot klasifikacijsko, statično, dinamično, zgodovinsko-tipološko in metajezikovno kategorijo. Za načela žanrske klasifikacije je tako ključna izbira kriterijev (bodisi vsebina, forma, stil, funkcija, izvir, kronologija, razširitev, odnos do drugih, nejezikovnih žanrov, npr. glasbe, ali pa po binarnih shemah), v nadaljevanju pa so predstavljene raznovrstne možnosti žanrskih klasifikacij. Kakor koli, ko gre za sf, ne gre odmisлити njene estetske oblikovanosti in funkcij, kakršne ustrezajo avtorju in sprejemalcem, in razmerja estetski z drugimi funkcijami.

Slovstvena folkloristika bi najbrž ostala dosti bližje jezikoslovju in literarnim vedam, če se sodobna folkloristična misel ne bi preusmerila pozornosti od teksta k izvedbi oz. performanci (izvedba pripovednih aktov) in utrdila prepričanja, da je (s)f sinkretičen pojav (ta »zahteva in omogoča, da se slovstvena folklor vedno pojavlja v več izraznih ravninah hkrati, poleg obvezne besedne še z gestami, mimiko, plesom, glasbo«). Tekstura je v bistvu način jezikovnega izražanja, ki zajema naglaševanje, višino glasu, intonacijo, onomatopoeičnost ipd., je način interpretacije, dramatizacija. Soomogoča folklorni dogodek in sodefinira folklorni žanr; za žanr pa je »primerno kar se da enakopravno upoštevanje vseh treh ravnin: teksta, tekture in konteksta. 'Zunaj avtentičnega živega pripovedovanja ne obstajajo ne tekst ne tekstura ne kontekst.' Vendar pa obstajajo razločki med njimi glede na način in možnosti raziskovanja: analiza na ravni konteksta in deloma dramatizacije tekture ni mogoča brez soudeležbe [raziskovalca, ISG] v avtentičnem družbenem okolju. Tekst in jezikovno strukturo je mogoče opraviti tudi pozneje, če obstaja zapis ali posnetek besedila. Pač v zavesti, da gre za analizo pojava, ki v življenju obstaja kompleksno.« (260) Konkretno je tekstura orisana pri poglobilnih folklornih žanrih (folklorni obrabci, lirski pesmi, epske pesmi, povedke, pravljice), a z uvodnim opozorilom, da je vedno »omejena z vsebino in formo teksta, se pravi njegovim žanrom. Učinkovitost tekture pa je prenosorazmerna z dolžino besedila. To pomeni, čim daljše, tem večje možnosti sprememb so mogoče v njem ob vsaki vnovični izvedbi.« (261) Tekstura tudi prispeva k opredelitvi, da je sf sinkretična, »kar pomeni, da se v njej na zunaj različne sestavine spojuje v ubrano, skladno celoto«. Sinkretičnost je bistveno določena tudi z dejstvom, da je sf »nerazdeljiva enota a) estetske in b) življenjske funkcije« (278): »Slovstvena folklor kot besedno-glasbena-koreografska in dramska umetnost, lahko izpove take strani estetskih človekovih idealov, ki jih uporabne umetnosti (rezljani predmeti, vezenine, ornamenti, čipke) zaradi omejenih možnosti ne morejo izraziti. Toda estetika te poezije tudi ni poetika brezdelnega pohajkovanja, ampak poetika praznovanja ... ni namenjena sama sebi kot goli larpurlartizem.« (277-279).

Doslej avtorica pravzaprav nikjer eksplicitno (s)f ne povezuje s tradicijo; v sodobni slovstveni folkloristiki jo osredotočenost na žanre nekako izriva kot ključno določilo folklornosti. Ali, kakor Stanonikova povzema 17 tez za žanrsko teorijo R. Schende: »Pod vidiki tez 8 - 12 [te opominjajo na socialno angažiranost, ISG] je nekdanja konstituenta slovstvene folklore, namreč 'tradicija' malo pomembna. Notranje in zunanje lastnosti so lahko tradicijsko določljive, toda prav tako kažejo v prihodnost. Smiselno je 'tradicijo' označiti kot 'kulturno strukturo', ki je podvržena zgodovinskemu procesu.« S tem »na prostor tradicije stopa vedno bolj sociološki-kulturni kontekst komunikativnega dogodka in ta komunikativni dogodek sam: namen (intencija) in produktivna kompetenca avtorja / izvajalca (komunikatorja), obstoj sprejemalca (recipienta), zunanja pobuda za pripovedni dogodek in njegov potek, medsebojno vplivanje (interference), povratna informacija, delovanje, širjenje etc. / K opisu sociokulturnega konteksta spada opis socialnih in ekonomskih razmer, ki pripovedni dej [sic!] izpeljejo. Take funkcije so: osvoboditi se strahu, odpraviti se strahu,

odpraviti napadalnost, modelativno-simbolično razrešiti spore, premagati samoto, podrediti si poslušalce, kontrolirati in socializirati izražanje čustev, izzivati izražanje protestov, določiti vloge, umiriti prestižnost itn.« (291)

In to je najboljši uvod v problematiko konteksta (preprosto zato, ker je sf komunikacijski proces v majhnih skupinah), ki je vsaj v primeru ameriške folkloristike zasenčil pozornost na druge razsežnosti sf, tudi tradicijo, ki odseva v stabilnosti temeljne strukture (npr. stereotipne formule). Sicer pa o preteklosti tole: »Edina raven, na kateri lahko govorimo o takšni prisvojitvi preteklosti, da jo sama sedanost 'odreši', to je, ne sama preteklost vpeta v sedanost, je raven sinhronije, ki vase použije diahronijo. Ta 'ustavitev gibanja' v sinhronizaciji preteklosti s sedanostjo ni izstop iz zgodovine, ampak 'čista struktura zgodovinskosti, kot ničelna točka zgodovine (v smislu evolucije), kjer je prebita linearna diahronija historizma.« Tudi literarnohermenevtična interpretacija se dotakne diahronosti (zgodovinskih, tradicijskih) komunikacijskih kodov: »Kodi so socialno tipični in zgodovinsko spremenljivi, zato je potek komunikacije v diahroni perspektivi bolj zapleten kot v sinhroni. Diahrona komunikacija ni mogoča z ahistoričnim uživanjem, temveč prek zgodovinske rekonstrukcije prvotnega koda. Za to pa je sprejemalcu in razlagalcu potrebna kongenialna dojemljivost in poznavanje zgodovine.« (295)

Kontekst sf je v nadaljevanju predstavljen s folklorističnega vidika (ta folklorne fenomene pogosto primerja z gledališko predstavo; srž vprašanj je v tem, da se pomeni besedil »v novih kontekstih spreminjajo; odvisni so od interpretiranja v 'komunikacijski skupnosti'« (295)), in literarnega stališča (ta v zvezi s kontekstom loči sf in literaturo po tipu komunikacije - naravne in tehnične), nato pa še upoštevajoč žanre, sestavo občinstva oz. okoliščine in umetno sproženo performanco. Skladen z obravnavo je sklep: »Ravnina konteksta v slovstveni folklori ni nekaj, kar se lahko odluči od drugih dveh ravnin teksta in tekture brez škode za folklorni dogodek. To ni zgolj lupina, ki le varuje v sredi sladko jedrce. Kadar se zgodi, da je posamezna enota slovstvene folklore prikrajšana za kontekst, je ne štejemo več za del slovstvene folklore, ampak je zgolj še folklorizem, pa naj ga obravnavamo z vso resnostjo in spoštljivostjo, ni več nekaj živega, ampak le ponaredek, simulacija.« (312)

Pomembnega vprašanja se avtorica dotakne v poglavju o sf kot znanosti in umetnosti, kot poročanju o estetsko preoblikovani življenjski resničnosti. V jedru fenomena sf se namreč prepletata življenje in umetnost, ki sta 'predmeta' znanosti in umetnosti: v prvem primeru so v ospredju zgodovinske razsežnosti, tisto stvarno bistvo, seveda ne v vseh žanrih enako močno in razvidno, v drugem posebna vrsta 'umetnosti besed', osamosvojena od literarnih kanonov (»umetniška komunikacija v majhnih skupinah«). Dragocen je sklepní sestavek poglavja o kontekstu - o slovstveni folklori v domačem okolju - kot neposrednem okolju življenja in raziskovanja sf. Je tudi most k zadnjemu večjemu razdelku - o metodologiji (335-390), katerega jedro je predstavljeno takole: »Poglavje skuša predstaviti dileme, ki so posledica dualizma slovstvene folklor: v svojem avtentičnem okolju obstaja le v govorjeni obliki, kar pomeni, da je zanjo značilen naraven oz. kontaktni tip komunikacije. Za teoretično opredeljevanje, za siceršnje splošno odjemanje pa še toliko bolj, jo je že treba konservirati, tj. prevesti v tehnični tip komunikacije.« Konservacija sf ima dolgo zgodovino, v kateri so se kopičila narzorska in strokovna merila, zakaj in kako jo ohranjati, zapisovati, objavljati. Sodobna metodološka načela skladno fenomenologiji predmeta narekujejo raziskavo v štirih smereh: razlagi zunajtekstnih razsežnosti, tj. konteksta in dramatizacije tekture (ti je mogoče opraviti samo z navzočnostjo raziskovalca pri folklornem dogodku), in analizi znotrajtekstnih razsežnosti, tj. teksta in tekture

(ti je mogoče opraviti ločeno, z metodami literarne vede). Vsaka ima svoje posebnosti in čeri. Zgodovina zapisovanja in redakcij sf kaže, da je šlo praviloma za rekonstrukcije, in da znanstveno zapisovanje besedil, pri nas od M. Majarja naprej, teži k vse popolnejši reprodukciji, ki mora veljati tudi za teksturo in kontekst (z raziskovalčevimi pripisi in zapiski, ankete, uporaba fonografa, magnetofona, fotografiranje, filmsko in video snemanje itn.). Novejša metodološka načela, povezana s spoznavoslovnimi omejitvami, ki veljajo za vse znanstvene vede, od raziskovalcev zahtevajo, da premišljajo o svojih posegih v gradivo in pozneje v interpretaciji; zapisovalec je soudeleženec folklornega dogodka, je odmaknjeni kabinetni mislec, je domačin ali tujec, marsikaj zapiše neposredno, marsikaj po spominu; pač vse, kakor velja za terensko raziskovalsko prakso nasploh. Vsak poseg spremeni živo sf, izvirnik, in je zato lahko v strogem smislu le slabši ali boljši prevod.

Knjiga se zaokroži s poglavjem o sedmih paradoksih v sf (zastarelost - aktualnost; tradicija - globinske duhovne in literarne strukture; znanost - umetnost; previdna zgodovinskost; mitološkost; življenjske in estetske funkcije; simbolnost; narodno - mednarodno) in se za konec pomudi zlasti ob narodni oz. mednarodni identiteti sf, ob čemer se je mogoče opreti vsaj na tri pojasnila mednarodnosti sf (skupni substrat, okoljske determinante, difuzija). V razmerju z narodnim je tematika oz. snov povezovalno merilo, oblika pa razločevalno.

Teoretični oris slovstvene folklore je temeljno, prvo in edino delo, ki doslej nakopičeno znanje o njej sistemizira v zaokroženo celoto. Je izziv za literarno vedo, jezikoslovje, »splošno« folkloristiko in njene dele posamične discipline, za etnologijo, ki se je do nje kdaj vedla kakor sestra drugič kakor mačeha. Kakor je pokazala Stanonikova, sta se rojevali in 'socializirali' kdaj skupaj kdaj nekoliko vsaka sebi, a si imata veliko povedati. Enako velja za razmerja z drugimi omenjenimi vedami, o čemer so morda najbolj zgovorne avtoričine reference na pretekle in sodobne nazore in prijeme, domače, 'zahodne' in 'vzhodne'. Vsako poglavje je zgoščena celota in bi zahtevalo poseben komentar. Zato kar kliče k ponovnemu premišljenemu branju od začetka in po posamičnih poglavjih. V njih se tu in tam kako mnenje, izpeljava, formulacija ponovi, kar pa navsezadnje kaže, da nobenega posamičnega segmenta tu razgrnjenega folklorističnega aparata ne moremo razumeti v osami - saj je sinkretičen in avtoreferencialen - kakor snov sama.

(lektorirala avtorica)

Objavljena recenzija / 1.19 **dr. Borut Brumen**

Dunja Rihtman - Auguštin ETNOLOGIJA I ETNOMIT

Zagreb: Naklada Publica 2001, 313 str.

Dunja Rihtman Auguštin

Etnologija i etnomit

Predstavljati Dunjo Rihtman - Auguštin v slovenskem prostoru je nesmiselno, saj je naša dolgoletna sodelavka, mentorica, znanka in prijateljica. Opozorim lahko zgolj na to, da sta skupaj s Slavkom Kremenskom v osemdesetih letih širila obzorja naše stroke (etnologija vsakdanjega življenja), podirala tabuje (okrogla miza Etnos in nacija kot folkloristični in etnološki problem, Rogaška Slatina 1983) ter spodbujala sodelovanje med slovenskimi in hrvaškimi etnologi/njami (Vzorednice med slovensko in hrvaško etnologijo). Na žalost pa smo skorajda vsi etnologi/nje v osemdesetih letih preslišali njen poziv, da je skrajni čas za raziskovanje zamolčanih razsežnosti socializma in etničnosti kot procesa. Prav zaradi tega so se ob izidu njene Knjige o Božiču (Zagreb 1992; 1995) čudili samo tisti, ki knjige niso niti odprli. Če bi jo, bi videli, da je avtorica dosledno raziskala vlogo božičnih praznikov ter prva v tem kontekstu problematizirala tudi Dedka Mraza in tiho praznovanje božičnih praznikov v času socializma. Ob slednjem si je po-